

Program
Edukacji Ekologicznej
i
Edukacji dla Zrównoważonego Rozwoju
dla
Gminy Miejskiej Luban i powiatu lubańskiego

Luban, 8 czerwca 2010

Program został opracowany przez
Regionalne Centrum Edukacji Ekologicznej
Oddział Miejskiej i Powiatowej Biblioteki Publicznej w Lubaniu zgodnie
z Uchwałą podjętą w dniu 10 czerwca 2008 roku na
Sesji Młodych Ekologów, Radnych Rady Miejskiej Lubania i
Radnych Rady Powiatu Lubańskiego

Program został zatwierdzony i przyjęty do realizacji
Uchwałą podjętą w dniu 8 czerwca 2010 roku na
Sesji Młodych Ekologów, Radnych Rady Miejskiej Lubania i
Radnych Rady Powiatu Lubańskiego

SPIS TREŚCI

1. Wstęp

2. Edukacja ekologiczna i edukacja dla zrównoważonego rozwoju w dokumentach wiodących.

2.1. Edukacja ekologiczna i edukacja dla zrównoważonego rozwoju w programach międzynarodowych, krajowych i regionalnych.

2.1.1. Dokumenty ONZ i Unii Europejskiej.

2.1.2. II Polityka Ekologiczna Państwa.

2.1.3. Narodowa Strategia Edukacji Ekologicznej.

2.1.4. Narodowy Program Edukacji Ekologicznej (projekt).

2.1.5. Program Edukacji Ekologicznej dla Dolnego Śląska.

2.1.6. Program zrównoważonego rozwoju i ochrony środowiska województwa dolnośląskiego.

2.1.7. Edukacja ekologiczna w Planie Gospodarki Odpadami Województwa Dolnośląskiego.

2.1.8. Edukacja ekologiczna w programie Ochrony Środowiska i Planie Gospodarki Odpadami powiatu lubańskiego.

2.1.9. Edukacja ekologiczna w Programie Ochrony Środowiska i Planie Gospodarki Odpadami miasta Lubań.

3. Baza oraz zasoby edukacyjne w Lubaniu, powiecie lubańskim i subregionie jeleńskim.

3.1. Jednostki prowadzące edukację ekologiczną.

3.1.1. Edukacja ekologiczna prowadzona w szkołach i placówkach opiekuńczo-wychowawczych.

3.1.2. Edukacja ekologiczna prowadzona w jednostkach zarządzających obszarami cennymi przyrodniczo, obszarami chronionymi i leśnymi.

3.1.4. Edukacja ekologiczna prowadzona przez organizacje pozarządowe.

3.1.5. Edukacja ekologiczna nieformalna i mimowolna prowadzona przez inne podmioty.

3.2. Ośrodki edukacji ekologicznej.

3.3. System finansowania edukacji ekologicznej i edukacji dla zrównoważonego rozwoju.

4. SWOT.

4.1. Mocne i słabe strony szanse i zagrożenia.

4.2. Analiza SWOT.

5. Cele programu oraz ich realizacja.

5.1. Cele i przesłanie programu

5.2. Plan działań

5.3. Zadania priorytetowe na lata 2010-2015.

6. Zarządzanie i monitoring programu.

6.1. Wskaźnikowy system monitorowania Programu.

7. Bibliografia.

WSTĘP

„Mając pełną świadomość konieczności tworzenia warunków do realizacji lokalnej Agendy 21, czyli zrównoważonego rozwoju miasta Lubań i powiatu lubańskiego; kształtowania świadomości ekologicznej i zrównoważonego rozwoju społeczności lokalnej, a szczególnie edukacji młodego pokolenia - podejmujemy uchwałę o:

Wdrażaniu edukacji dla zrównoważonego rozwoju oraz kontynuacji edukacji ekologicznej jako jej etapu pierwszego.”

/z Uchwały Sesji Młodych Ekologów i Radnych Rady Miejskiej Lubania oraz Radnych Rady Powiatu Lubańskiego podjętej w dniu 10 czerwca 2008 roku./

Program Edukacji Ekologicznej i Edukacji dla Zrównoważonego Rozwoju dla Gminy Miejskiej Lubań i powiatu lubańskiego powstał jako konsekwencja realizacji *Narodowej Strategii Edukacji Ekologicznej, Programu Edukacji Ekologicznej dla Dolnego Śląska* i ma swoje odniesienie do celów programu wykonawczego, jakim jest *Narodowy Program Edukacji Ekologicznej* a także w oparciu o *Program zrównoważonego rozwoju i ochrony środowiska województwa dolnośląskiego* oraz *Program Ochrony Środowiska i Plan Gospodarki Odpadami dla Gminy Miejskiej Lubań i Program Ochrony Środowiska i Plan Gospodarki Odpadami dla powiatu lubańskiego*, przyjmując zgodność z *Polityką Ekologiczną Państwa na lata 2009-2013 z uwzględnieniem perspektywy do roku 2016*.

Przesłaniem Programu jest wychowanie odpowiedzialnego za środowisko naturalne, nie tylko w skali lokalnej, ale i globalnej mieszkańca Ziemi Lubańskiej, który świadomie dąży do zrównoważonego rozwoju rozumiejąc ten rozwój jako jedyną drogę postępu w rozwoju społeczeństw przy równoczesnym zachowaniu dóbr przyrody dla przyszłych pokoleń.

Edukacja pozwala nam zrozumieć siebie, bliskie nam osoby oraz relacje z dalszym otoczeniem. Pomaga zrozumieć świat, w którym żyjemy. Dzięki edukacji ludzie na całym świecie mają szansę na lepszą przyszłość.

Ideą edukacji dla zrównoważonego rozwoju jest dążenie do osiągnięcia równowagi pomiędzy społecznym i ekonomicznym dobrem oraz kulturą, tradycją i ochroną zasobów naturalnych Ziemi. Edukacja dla Zrównoważonego Rozwoju podkreśla potrzebę respektowania godności ludzkiej, poszanowania różnorodności, ochrony środowiska naturalnego i zasobów naszej planety.

Ideałem, do którego należy dążyć, jest zapewnienie każdej jednostce możliwości kształcenia zgodnego z jej zdolnościami oraz wpajanie w procesie kształcenia wartości, bez których niemożliwy byłby zrównoważony rozwój społeczny. Warunkiem koniecznym do spełnienia jest nieustanny monitoring jakości procesu kształcenia, w tym kształcenia proekologicznego. *Program Edukacji Ekologicznej i Edukacji dla Zrównoważonego Rozwoju dla Gminy Miejskiej Lubań i powiatu lubańskiego* jest integralną częścią *Strategii Edukacji dla Zrównoważonego Rozwoju, Lubań 2008-2014*.

Program ten jest trzecim lokalnym programem edukacji ekologicznej na Dolnym Śląsku, a pierwszym, który odnosi się jednocześnie do edukacji dla zrównoważonego rozwoju, co potwierdza realizację celów wytyczonych w wyżej wspomnianej strategii oraz znaczącą pozycję edukacji ekologicznej i edukacji dla zrównoważonego rozwoju, tak w Gminie Miejskiej Lubań, jak i powiecie lubańskim.

2. Edukacja ekologiczna i edukacja dla zrównoważonego rozwoju w dokumentach wiodących.

2.1. Edukacja ekologiczna i edukacja dla zrównoważonego rozwoju w programach międzynarodowych, krajowych i regionalnych.

2.1.1. Dokumenty międzynarodowe i Unii Europejskiej.

Dokumentem dotyczącym edukacji ekologicznej o największym znaczeniu międzynarodowym jest Międzynarodowa Strategia Edukacji Środowiskowej, skompletowana i podpisana na kongresie w 1987 roku w Moskwie. Stała się ona podstawą dla następnych dokumentów odnoszących się do edukacji ekologicznej a co istotne dla dokumentów Unii Europejskiej.

Wizję przemian określają dokumenty sygnowane przez Polskę podczas Konferencji ONZ „Środowisko i Rozwój” w Rio de Janeiro w 1992 r. a zwłaszcza AGENDA 21 (Globalny Program działań na XXI wiek. To w tym dokumencie wskazano środowisko, ekonomię i społeczeństwo jako wzajemnie powiązane, podstawowe elementy trwałego i zrównoważonego rozwoju.

Edukacja dla zrównoważonego rozwoju realizuje następujące cele:

1. Kształtowanie pełnej świadomości i budzenie zainteresowania społeczeństwa wzajemnie powiązаныmi kwestiami ekonomicznymi, społecznymi, politycznymi i ekologicznymi.
2. Umożliwienie każdemu człowiekowi zdobywania wiedzy i umiejętności niezbędnych dla poprawy stanu środowiska.
3. Tworzenie nowych wzorców zachowań, kształtowania postaw, wartości i przekonań jednostek, grup i społeczeństw, uwzględniających troskę o jakość środowiska.

Realizacja tych celów wymaga:

1. Uznania, że edukacja ekologiczna jest jednym z podstawowych warunków realizacji Polityki Ekologicznej Państwa.
2. Wprowadzenie elementów edukacji ekologicznej do wszystkich sfer życia społecznego, respektując i wykorzystując wartości kulturowe, etyczne i religijne.
3. Zapewnienia dostępu społeczeństwa do informacji o stanie środowiska przyrodniczego i edukacji ekologicznej.
4. Uznania, że edukacja ekologiczna jest podstawowym warunkiem zmiany konsumpcyjnego modelu społeczeństwa.

Rezolucja Parlamentu Europejskiego z 1993 roku zobowiązała kraje członkowskie i Komisję Europejską do włączania edukacji ekologicznej we wszystkie aspekty edukacji na wszystkich jej poziomach. Podkreśliła ona podstawową rolę placówek oświatowych i ich nauczycieli we wdrażaniu i rozwoju edukacji ekologicznej.

Programy Ochrony Środowiska UE odnoszące się do problemu edukacji ekologicznej to przede wszystkim Piąty Program Ochrony Środowiska noszący tytuł „W stronę zrównoważonego rozwoju”. W ramach tego programu rozwinęła się współpraca na rzecz ochrony środowiska z krajami kandydującymi wówczas do UE oraz na forum ogólnoswiatowym. Powstawały też wspierane i realizowane międzynarodowe programy edukacji ekologicznej, do których zapraszano kraje kandydujące w tym także Polskę.

W Traktacie z Maastricht wszelkie działania na rzecz środowiska naturalnego a w nich edukacja ekologiczna traktowane są jako niezbędne dla rozwoju UE.

Szósty Program „Środowisko 2010: Nasza przyszłość, zależy od naszego wyboru” na lata 2001-2010 zawiera jako priorytetowe: przeciwdziałanie zmianom klimatycznym, ochronę

różnorodności biologicznej, oszczędne wykorzystanie zasobów naturalnych, rozwój gospodarki odpadami i zaostrzenie norm wpływów środowiska na zdrowie. Akcentuje fundamentalną rolę edukacji ekologicznej, wdrażanie prawa ekologicznego, współpracę międzysektorową, usprawnienie przepływu informacji.

2.1.2. Polityka Ekologiczna Państwa.

W dokumencie „Polityka ekologiczna państwa” przyjętym przez Polski Parlament w 1991 roku określono, że Polska winna podążać drogą trwałego i zrównoważonego rozwoju. Miał ogromne znaczenie i rolę stymulującą wobec wszystkich struktur państwowych w ich działaniach prośrodowiskowych. Istotnie też przyczynił się do podniesienia świadomości ekologicznej społeczeństwa. W latach 1991-1996 pojawiły się wydawnictwa, które publikowały różnorodną literaturę ekologiczną. Utworzono sieć regionalnych centrów edukacji ekologicznej, wydano kilkaset książek, ukazało się około 10 nowych czasopism o profilu proekologicznym, zwiększyła się liczba kursów, seminariów, sympozjów i konferencji poświęconych różnym aspektom użytkowania, ochrony i kształtowania środowiska oraz teorii i praktyce ekologicznej.

Opracowana Druga Polityka Ekologiczna Państwa z 2001 roku została opracowana i przyjęta do realizacji po prawie 10. latach realizacji dotychczasowej polityki ekologicznej państwa polskiego.

Jej celem nadrzędnym jest zapewnienie bezpieczeństwa ekologicznego społeczeństwa i realizacji strategii rozwoju zrównoważonego kraju.

Celem głównym jest stworzenie skutecznej regulacji i reglamentacji korzystania ze środowiska tak, aby rodzaj i skala tego korzystania nie stwarzały zagrożenia dla jakości i trwałości zasobów przyrodniczych.

W Drugiej Polityce Ekologicznej Państwa wymienia się dofinansowanie wybranych projektów realizowanych przez organizacje pozarządowe w dziedzinie edukacji ekologicznej oraz stałe podejmowanie działań informacyjnych, promocyjnych i edukacyjnych.

2.1.3. Narodowa Strategia Edukacji Ekologicznej.

Efektem realizacji polityki ekologicznej było opracowanie Polskiej Strategii Edukacji Ekologicznej pod hasłem „Przez edukację do trwałego i zrównoważonego rozwoju”.

Narodowa Strategia Edukacji Ekologicznej powstała w 1996 roku. W latach 1999-2000 podjęto prace nad jej aktualizacją. Identyfikuje ona i hierarchizuje główne cele edukacji środowiskowej oraz wskazuje możliwości ich realizacji.

Cele podstawowe Narodowej Strategii Edukacji Ekologicznej to:

1. Upowszechnianie idei zrównoważonego rozwoju we wszystkich sferach życia, uwzględniając również pracę i wypoczynek, czyli objęcie permanentną edukacją ekologiczną wszystkich mieszkańców Rzeczypospolitej Polskiej.
2. Wdrożenie edukacji ekologicznej jako edukacji interdyscyplinarnej na wszystkich stopniach edukacji formalnej i nieformalnej.
3. Tworzenie wojewódzkich, powiatowych i gminnych programów edukacji ekologicznej, stanowiących rozwinięcie Narodowego Programu Edukacji Ekologicznej, a ujmujących propozycje wnoszone przez poszczególne podmioty realizując projekty edukacyjne dla lokalnej społeczności.

Do realizacji tych celów niezbędne są następujące działania:

1. Edukacja ekologiczna w formalnym systemie kształcenia obejmującym:

- wychowanie przedszkolne,
- szkolnictwo podstawowe, gimnazjalne, ponadpodstawowe i wyższe.

Szkoły wyższe winny współpracować, a także obejmować opieką wszelkie organizacje, ośrodki i ruchy ekologiczne znajdujące się w kręgu ich oddziaływania oraz prowadzić edukację dorosłych

1. Edukacja ekologiczna pozaszkolna (nieformalna) obejmująca:

- Instytucje i urzędy centralne;
- Edukacja ekologiczna w województwach;
- Edukacja ekologiczna w samorządach;
- Administracja terenów cennych pod względem przyrodniczym;
- Organizatorzy wypoczynku i turystyki;
- Organizacje społeczne;
- Kościoły i Związki Wyznaniowe;
- Edukacja ekologiczna w miejscu pracy;
- Edukacja ekologiczna w rodzinie;
- Środki masowego przekazu.

2.1.4. Narodowy Program Edukacji Ekologicznej.

Narodowy Program Edukacji Ekologicznej powstał w 1997 roku. Jest rozwinięciem i konkretyzacją zapisów Narodowej Strategii Edukacji Ekologicznej i jest podstawą do tworzenia systemu edukacji ekologicznej. Określa zadania edukacyjne, podmioty odpowiedzialne za ich realizację oraz wskazuje źródła finansowania.

Główne cele programu to:

- wdrażanie zaleceń narodowej Strategii Edukacji ekologicznej z uwzględnieniem zmian zachodzących w procesie reformowania Państwa i integracji z Unią Europejską;
- stworzenie mechanizmów pozwalających sprostać wyzwaniom związanym z wdrażaniem idei i zasad zrównoważonego rozwoju;
- zwiększenie efektywności edukacji ekologicznej przez promowanie najskuteczniejszych jej form, wskazywanie sposobów optymalnej alokacji środków finansowych i uporządkowanie przepływu informacji związanych z propagowaniem idei tego rodzaju edukacji.

Cele operacyjne ujęte są w następujących aspektach:

- aspekty polityczne - nadanie edukacji ekologicznej odpowiedniej rangi i włączenie jej do systemu kompleksowej edukacji obywatelskiej społeczeństwa;
- aspekty organizacyjne - umożliwienie koordynacji, korelacji i współdziałania w planowaniu i realizacji zadań z zakresu edukacji ekologicznej oraz stymulowanie i profilowanie jej rozwoju w zakresie poprawy świadomości ekologicznej obywateli;
- aspekty materialne – wspomaganie instytucji i funduszy w trafnym finansowaniu edukacji ekologicznej, racjonalizacja wydatków i poszukiwanie nowych źródeł materialnego wsparcia edukacji ekologicznej;
- aspekty społeczne – przygotowanie społeczeństwa do realizacji zadań z zakresu ochrony środowiska w związku z dostosowywaniem Polski do standardów ekologicznych w Unii Europejskiej, promocja zachowań i postaw w procesach decyzyjnych na różnych szczeblach, stworzenie warunków do świadomego uczestnictwa społeczeństwa w przestrzeganiu zasad bezpieczeństwa ekologicznego oraz zapewnienie komplementarności wobec programów rządowych, regionalnych i samorządowych o zbliżonych celach także w stosunku do strategii, programów i planów lokalnych i regionalnych;

- aspekty edukacyjne – promowanie metodyki nauczania ukierunkowanej na rozwój zrównoważony, tworzenie warunków do rozwoju bazy edukacji ekologicznej oraz inicjowania badań naukowych nad efektywnością edukacji ekologicznej.

Program zakłada wprowadzanie zapisów Narodowej Strategii Edukacji Ekologicznej w trzech sferach:

1. edukacji formalnej obejmującej system oświaty i szkolnictwa wyższego;
2. ekologicznej świadomości społecznej (stan wiedzy, poglądów i wyobrażeń ludzi o środowisku, jego zasobach oraz zagrożeniach wynikających z działalności człowieka oraz stan wiedzy o sposobach użytkowania i ochrony środowiska,
3. szkoleń – formy zinstytucjonalizowane przekazywania wiedzy i umiejętności dla określonej grupy zawodowej lub społecznej służące podnoszeniu kwalifikacji niezbędnych w życiu zawodowym, działalności społecznej i dla potrzeb indywidualnych.

2.1.5. Program Edukacji Ekologicznej dla Dolnego Śląska.

Przesłanie, cele, plan działań i zadania priorytetowe na lata 2006 - 2007 najbardziej istotne z punktu widzenia realizacji programu edukacji ekologicznej Dolnego Śląska:

Przesłanie. „Wychowanie odpowiedzialnego za środowisko naturalne mieszkańca Dolnego Śląska, który świadomie dąży do zrównoważonego rozwoju rozumianego jako jedynej drogi postępu w rozwoju społeczeństwa przy równoczesnym zachowaniu zasobów przyrody dla przyszłych pokoleń”.

Cele:

1. Rozwój świadomości ekologicznej mieszkańców Dolnego Śląska.
2. System stałej współpracy międzysektorowej i dialogu społecznego.
3. Racjonalne wykorzystanie i rozwój bazy służącej powszechnej edukacji ekologicznej.

Plan działań:

Szkolnictwo

Cel I/: Rozwój świadomości ekologicznej mieszkańców Dolnego Śląska.

Działanie 1. Konsekwentne wprowadzanie do realizacji programów edukacji ekologicznej właściwych dla danego poziomu nauczania.

Działanie 2. Zwiększenie szeregów odpowiedniej kadry dydaktycznej dla potrzeb szkolnictwa na wszystkich jego poziomach. Wprowadzenie elementów nauki o środowisku do wszystkich form kształcenia nauczycieli.

Działanie 3. Opracowanie programów edukacji ekologicznej i wdrożenie ich do szkół oraz uczelni nie podlegających resortowi oświaty.

Działanie 4. Stworzenie systemu zajęć terenowych prowadzonych w ramach edukacji ekologicznej w szkolnictwie.

Działanie 5. Zwiększenie zainteresowania szkół międzynarodowymi programami z zakresu edukacji ekologicznej zwłaszcza tymi, które łączą w sobie elementy ochrony środowiska lokalnego i globalnego.

Działanie 6. Opracowanie i rozpowszechnianie przewodnika dla nauczycieli p.t. ”Jak uczyć o ochronie środowiska”. Aktualizacja tego przewodnika w systemie dwuletnim.

Cel II/: Rozwój systemu stałej współpracy międzysektorowej i dialogu społecznego.

Działanie 1. Stworzenie warunków dla sprawnego i skutecznego przepływu informacji, wymiany doświadczeń i kompetencji tak wewnątrz sektora szkolnictwa jak i pomiędzy tym sektorem a organizacjami pozarządowymi, mediami a przede wszystkim z samorządem lokalnym i administracją.

Działanie 2. Powołanie odpowiednich platform wymiany i doświadczeń.

Działanie 3. Opracowanie praktycznego poradnika z przykładami udanych projektów ścieżek edukacyjnych.

Działanie 4. Zorganizowanie roboczych spotkań przedstawicieli uczelni i nauczycieli praktyków służącego usprawnieniu form kształcenia i podniesienia standardów kształcenia w zakresie edukacji ekologicznej.

Cel III/: Racjonalne wykorzystanie i rozwój bazy służące powszechnej edukacji ekologicznej.

Działanie 1. Włączenie w realizację Programu Edukacji Ekologicznej Dolnego Śląska Dolnośląskiego Festiwalu Nauki.

Działanie 2. Dokonanie inwentaryzacji istniejących, służących formalnej edukacji ekologicznej ośrodków, ścieżek, zielonych szkół i programów.

Działanie 3. Promowanie aktywnych na polu edukacji ekologicznej placówek oświatowych także niepaństwowych..

Działanie 4. Wypracowanie formuły promowania i wspierania aktywnych na polu edukacji ekologicznej nauczycieli.

Jednostki zarządzające obszarami chronionymi i leśnymi (Regionalna Dyrekcja Lasów państwowych we Wrocławiu, Dolnośląski Zespół Parków Krajobrazowych, Park Narodowy Gór Stołowych, Karkonoski Park Narodowy.

Cel I: Rozwój świadomości ekologicznej mieszkańców Dolnego Śląska.

Działanie 1. Realizacja zadań ustawowych w zakresie edukacji ekologicznej.

Działanie 2. Coroczne przygotowanie planów edukacji ekologicznej oraz ich aktualizacja.

Działanie 3. Edukacja ekologiczna dzieci, młodzieży (w tym niepełnosprawnej i podlegającej resocjalizacji) i dorosłych w centrach i ośrodkach edukacji ekologicznej, edukacji przyrodniczo – leśnej, parkach narodowych, parkach krajobrazowych.

Działanie 4. Organizowanie corocznych i cyklicznych konkursów, konferencji, warsztatów, seminariów, przedsięwzięć promocyjnych na rzecz ochrony środowiska i zrównoważonego rozwoju.

Działanie 5. Upowszechnianie informacji i promocja edukacji ekologicznej prowadzonej poprzez publikacje, opracowania, strony internetowe i inne.

Cel II: Rozwój systemu stałej współpracy międzysektorowej i dialogu społecznego.

Działanie 1. Udostępnienie terenów objętych ustawą o ochronie przyrody w zakresie delegowanych uprawnień na cele edukacji ekologicznej zgodnie z zakresem wskazanym w ustawie, w tym infrastruktury i zaplecza edukacyjnego.

Działanie 2. Współpraca, współorganizowanie, partycypacja w organizowaniu przedsięwzięć edukacji ekologicznej w formie zajęć dla grup dzieci, młodzieży i dorosłych, warsztatów ekologicznych dla nauczycieli i grup zawodowych.

Działanie 3. Współpraca w zakresie i formach określonych przepisami ustaw z otoczeniem społecznym, gospodarczym, instytucjonalnym, kulturowym – społecznością lokalną, władzami terenowej administracji państwowej i samorządowej, organizacjami stowarzyszeniami zajmującymi się ochroną środowiska i edukacją ekologiczną.

Działanie 4. Współpraca z instytucjami i organizacjami medialnymi (prasa, radio, telewizja).

Działanie 5. Współpraca w celu rozwoju, wymiany doświadczeń i doskonalenia metod edukacji ekologicznej w skali ogólnopolskiej.

Cel III: Racjonalne wykorzystanie i utrzymanie bazy służącej powszechnej edukacji ekologicznej.

Działanie 1. Rozwój, modernizacja i utrzymanie obiektów oraz infrastruktury edukacyjnej we właściwym – wymaganym standardzie technicznym.

Działanie 2. Systematyczne uzupełnianie wyposażenia w pomoce dydaktyczne, naukowe, sprzęt i materiały do prowadzenia edukacji ekologicznej.

Działanie 3. Utrzymanie i modernizacja infrastruktury informacyjno-edukacyjnej w tym oznakowania tablic informacyjnych.

Działanie 4. Udostępnienie bazy edukacyjnej w celu wspierania edukacji nauczycieli w formie warsztatów ekologicznych, seminariów.

Działanie 5. Udostępnianie bazy edukacyjnej i infrastruktury dla potrzeb społeczności lokalnej, szkół, władz terenowej administracji państwowej i samorządowej.

Samorząd i Administracja.

Cel I/: Rozwój świadomości ekologicznej mieszkańców Dolnego Śląska

Działanie 1. Przygotowanie gminnych i powiatowych programów edukacji ekologicznej lub uzupełnienie o tę część Programów Ochrony Środowiska i Planów Gospodarki Odpadami. Systematyczna aktualizacja tych programów.

Działanie 2. Wspieranie finansowe działań służących podnoszeniu świadomości ekologicznej mieszkańców realizowanych przez placówki oświatowe, kulturalne, organizacje pozarządowe i podmioty gospodarcze.

Działanie 3. Włączanie placówek oświatowych, kulturalnych i organizacji pozarządowych w regionalne, ogólnopolskie i międzynarodowe programy edukacyjne.

Działanie 4. Przygotowanie publikacji edukacyjnych propagujących zachowania przyjazne środowisku i wiedzę o lokalnych i regionalnych walorach przyrodniczych.

Działanie 5. Wspieranie długofalowych kampanii, programów i projektów edukacyjnych skierowanych do mieszkańców, realizowanych na poziomie województwa.

Działanie 6. Upowszechnianie informacji o stanie środowiska poprzez stworzenie łatwo dostępnej informacji na poziomie lokalnym i wojewódzkim.

Działanie 7. Organizacja na poziomie powiatów i gmin Konkursów Małych Dotacji dla instytucji oświatowych i organizacji pozarządowych.

Cel II/: System stałej współpracy międzysektorowej i dialogu społecznego.

Działanie 1. Powołanie Dolnośląskiego Międzysektorowego Forum Ekologicznego.

Działanie 2. Konsultowanie społeczne strategii, planów, polityki i decyzji dotyczących ochrony środowiska.

Działanie 3. Współpraca z organizacjami pozarządowymi, placówkami szkolnymi, liderami lokalnymi w zakresie realizacji edukacji ekologicznej.

Cel III/: Racjonalne wykorzystanie i rozwój bazy służącej edukacji ekologicznej.

Działanie 1. Wspieranie zakupu sprzętu i pomocy i wyposażenia placówek i organizacji prowadzących edukację ekologiczną.

Działanie 2. Wspieranie podnoszenia kwalifikacji edukatorów.

Działanie 3. Upowszechnianie informacji o zasadach korzystania z funduszy ochrony środowiska.

Działanie 4. Organizacja i finansowanie terenowej infrastruktury edukacyjnej.

Organizacje pozarządowe.

Działanie 1. Przygotowanie i prowadzenie zintegrowanych programów edukacji ekologicznej adresowanych do szerokiego ogółu społeczeństwa.

Działanie 2. Przygotowanie i wspieranie realizacji programów edukacji ekologicznej dla szkół.

Działanie 3. Organizacja publicznych imprez cyklicznych dla odbiorcy masowego.

Działanie 4. Prowadzenie działalności szkoleniowej dotyczącej rozwoju zrównoważonego i możliwości jego wdrażania.

Działanie 5. Prowadzenie działalności promującej wiedzę ekologiczną.

Działanie 6. Prowadzenie działalności monitorującej przestrzeganie prawa ochrony środowiska i wzmacnianie udziału społecznego.

Cel II/: System stałej współpracy międzysektorowej i dialogu społecznego.

Działanie 1. Wspieranie partnerstw międzysektorowych.

Działanie 2. Wspieranie współpracy pomiędzy POE a mediami, poprzez inspirowanie i stymulowanie działań w zakresie PR.

Cel III/: Racjonalne wykorzystanie i rozwój bazy służącej edukacji ekologicznej.

Działanie 1. Rozwój ośrodków edukacji ekologicznej.

Działanie 2. Rozwój terenowej infrastruktury edukacyjnej.

Działanie 3. Wsparcie strukturalne dla POE – konkurs.

Działanie 4. Rozwój bazy informacyjnej sektora pozarządowego.

Media informacyjne.

Cel I/: Rozwój świadomości ekologicznej mieszkańców Dolnego Śląska.

Działanie 1. Realizacja i emisja cyklicznych programów ekologicznych o tematyce ekologicznej na antenie TV.

Działanie 2. Realizacja i emisja cyklicznych programów ekologicznych o tematyce ekologicznej na antenie radia.

Działanie 3. Realizacja cykli tematycznych dotyczących problematyki ekologicznej w prasie regionalnej oraz lokalnej, a także w wydawnictwach adresowanych do kluczowych dla ochrony środowiska grup odbiorców.

Działanie 4. Prowadzenie cyklicznej działalności wydawniczej (czasopisma, biuletyny) organizacji ekologicznych.

Działanie 5. Dofinansowanie zakupu czasopism specjalistycznych o tematyce ekologicznej dla potrzeb ośrodków edukacji ekologicznej i szkół.

Cel II/: System stałej współpracy międzysektorowej i dialogu społecznego.

Działanie 1. Organizacja szkoleń dotyczących komunikacji społecznej i PR dla jednostek prowadzących edukację ekologiczną.

Działanie 2. Wsparcie merytoryczne dziennikarzy w zakresie tematyki ekologicznej (punkt informacyjny i baza kontaktów).

Cel III/: Racjonalne wykorzystanie i rozwój bazy służącej powszechnej edukacji ekologicznej.

Działanie 1. Wykorzystanie wydawnictw i publikacji medialnych dotyczących ekologii w ośrodkach edukacyjnych oraz punktach informacyjnych.

Działanie 2. Przygotowanie i aktualizacja bazy kontaktowej mediów dla potrzeb edukacji ekologicznej i monitoring informacji medialnych dotyczących tematów ekologicznych (w tym przegląd prasy).

2.1.6. Program zrównoważonego rozwoju i ochrony środowiska województwa dolnośląskiego.

W Programie założeniem głównym jest “takie prowadzenie polityki i działań w poszczególnych sektorach gospodarki i życia społecznego, aby zachować zasoby i walory środowiska w stanie zapewniającym trwałe i nie doznające uszczerbku możliwości korzystania z nich zarówno przez obecne, jak i przyszłe pokolenia, przy jednoczesnym zachowaniu trwałości procesów przyrodniczych oraz naturalnej różnorodności biologicznej.” Program ma stanowić podstawę do podejmowania działań proekologicznych w województwie dolnośląskim do roku 2015.

Długoterminowa strategia do roku 2015 zakłada wzrost znaczenia edukacji ekologicznej, jako istotnego elementu ochrony środowiska.

Za generalny cel strategiczny edukacji ekologicznej przyjęto podniesienie świadomości ekologicznej społeczeństwa.

Generalny cel strategiczny do roku 2015 “Programu zrównoważonego rozwoju i ochrony środowiska województwa dolnośląskiego” to “otwarta i dwustronna komunikacja pomiędzy wszystkimi stronami zaangażowanymi w ochronę środowiska.”

W strategii realizacji tego celu zapisano m.in. “Organy administracji publicznej dołożą starań, aby jak największa część społeczeństwa została zaangażowana w konsultacje projektów aktów normatywnych, programów, polityk i decyzji.”

2.1.7. Edukacja ekologiczna w Planie Gospodarki Odpadami Województwa Dolnośląskiego.

“Ważnym działaniem, które bezpośrednio wpłynie na efekty realizowania zadań przedstawionych w wojewódzkim planie gospodarki odpadami jest edukacja ekologiczna w zakresie racjonalnej gospodarki odpadami obejmująca młodzież szkolną, ogół mieszkańców oraz przedsiębiorstwa i instytucje publiczne”.

Zaleca się, aby proces edukacji ekologicznej był prowadzony już od wieku przedszkolnego, poprzez szkołę podstawową i kolejne etapy edukacyjne. Ważną rolę przypisano placówkom oświatowym, które powinny:

- zachęcać do segregacji odpadów i korzystania z produktów pochodzących z recyklingu czy opakowań wielokrotnego użytku,
- wprowadzać ścieżki edukacyjne o charakterze ekologicznym poświęcone tej tematyce,
- uczestniczyć w krajowych i międzynarodowych programach edukacji ekologicznej,
- poprzez dzieci wpływać na świadomość rodziców,
- korzystać z kontaktów z władzami samorządowymi po to by łączyć edukację szkolną z porządkowaniem gospodarki odpadami na terenie gminy.

Ważne zadania przypisano młodzieży szkół średnich, która odpowiednio przygotowana może pełnić rolę edukatorów społeczeństwa.

Trudna edukacja dorosłych powinna być realizowana w formie kampanii informacyjno-edukacyjnych, których działania będą kierowane do szerokich kręgów społecznych. Rola takich kampanii to:

- tworzenie przychylnego klimatu związanego z wprowadzeniem systemów segregacji odpadów,
- docieranie do mieszkańców z informacjami w formie ulotek, broszur, folderów, plakatów, wykorzystanie mediów, prowadzenie konkursów proekologicznych, prowadzenie spotkań z przedstawicielami samorządów.

Ważną do spełnienia rolę mają pozarządowe organizacje ekologiczne. “Inicjują one i realizują liczne akcje i programy upowszechniające treści ekologiczne. Stawiają sobie konkretne zadania trafiając do konkretnej grupy społeczeństwa. Ich działania mogą być uzupełnieniem podstawowych kanałów informacji o proponowanym systemie gospodarki odpadami i jego etapach. Współpraca lokalnych władz z organizacjami może znacznie wspomóc proces edukacji ekologicznej, zwłaszcza wśród młodzieży, choć nie tylko. To organizacje mogą być odpowiedzialne za edukację dorosłej części społeczeństwa i przeprowadzić kampanie informacyjne o proponowanym systemie odpadami”.

Edukacja ekologiczna powinna również zostać skierowana do wytwórców z sektora gospodarczego “Obok szczegółowych szkoleń prowadzonych przez specjalistów. Ważną rolę w edukacji przedsiębiorców powinny spełniać organy administracyjne, to one w sposób przyjazny i czytelny powinny dostarczać informacji przedsiębiorcy, jakie działania powinien podjąć dla realizacji prowadzonych działań”.

2.1.8. Edukacja ekologiczna w Programie Ochrony Środowiska i Planie Gospodarki Odpadami dla powiatu lubańskiego.

W Programie zapisano: „Na terenie powiatu lubańskiego na szeroką skalę edukacja ekologiczna dzieci, młodzieży i dorosłych prowadzona jest przez Regionalne Centrum Edukacji Ekologicznej (RCEE).

W analizie SWOT odnośnie edukacji ekologicznej mającej na celu podnoszenie świadomości lokalnego społeczeństwa wykazano:

W mocnych stronach:

- prowadzenie akcji dotyczących popularyzacji wiedzy z zakresu prawidłowej gospodarki odpadami;
- organizacja konkursów ekologicznych;
- duże zaangażowanie władz samorządowych w popularyzację wiedzy ekologicznej.

W szansach:

Wzrost akceptacji społecznej dla działań zrównoważonego rozwoju.

W zagrożeniach (jednak):

Nadal niewystarczająca świadomość ekologiczna mieszkańców.

W priorytetach ekologicznych na lata 2009-2012 wskazano: „Priorytet 7 – Wykształcenie w społeczności lokalnej nawyków kultury ekologicznej oraz poczucia odpowiedzialności za stan i ochronę środowiska” poprzez główne kierunki działań: „edukację ekologiczną w szkolnictwie; edukację ekologiczną dorosłych”.

Nakłady finansowe na edukację ekologiczną z PFOŚiGW od 2001 do 2009 roku wyniosły ponad 200 tysięcy złotych.

Do edukacji ekologicznej odnosi się cel operacyjny nr 23 zapisany w „Strategii rozwoju powiatu lubańskiego” z 1999.

„Podnoszenie świadomości i kultury ekologicznej społeczeństwa”, realizowany przez następujące zadania strategiczne:

1. Utworzenie Powiatowego Centrum Edukacji Ekologicznej.
2. Organizacja imprez edukacyjnych racjonalnego żywienia i zdrowego stylu życia.
3. Szkolne ostoje przyrody.
4. Organizacja imprez ekologicznych.
5. Kształtowanie kultury ekologicznej poprzez opracowanie stosownych szkolnych programów edukacyjnych.

Finansować te zadania powinny: Rada Powiatu, gminy, Fundusze Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, budżety gmin i powiatu, fundusze celowe i pomocowe.

2.1.9. Edukacja ekologiczna w Programie Ochrony Środowiska i Planie Gospodarki Odpadami Gminy Miejskiej Lubań.

W programie zapisano: „Prowadzenie edukacji ekologicznej na terenie miasta zostało przekazane Regionalnemu Centrum Edukacji Ekologicznej. RCEE prowadzi, koordynuje lub wspiera następujące programy i projekty:

1. Lubańska Wiosna Ekologiczna,
2. Blok edukacyjny pod hasłem „Rady na odpady”
3. Blok edukacyjny pod hasłem „Wspierając przyrodę”
4. Blok edukacyjny pod hasłem „Dla własnego zdrowia”
5. Blok edukacyjny pod hasłem „Piękniej i czystiej”

6. Jesienny blok działań edukacyjnych.

7. Edukacja w aspekcie nieformalnym”.

Wizja przyszłości w odniesieniu do edukacji ekologicznej i dla zrównoważonego rozwoju w ujęciu „Strategii zrównoważonego rozwoju miasta Lubania”, Lubania, grudzień 1999 zawarta jest w celu nadrzędnym:

Lubania miastem o czystym środowisku, zadbanym i uporządkowanym przestrzennie, ważnym ośrodkiem gospodarczym i administracyjnym, o wysokim standardzie życia zdrowych, aktywnych i bardziej zamożnych mieszkańców i w następujących elementach obrazu miasta funkcjonującego według reguł zrównoważonego rozwoju:

- Lubania jest miastem o zdecydowanie czystszy środowisku – efektem intensywnych i harmonijnych działań proekologicznych (powietrze, wody, gleba, przyroda, hałas) i dobrze świadczonych usług komunalnych, wspieranych wysoką świadomością mieszkańców.

- Mieszkańcy są bardziej wykształceni, bezpieczni, mają poczucie wspólnoty interesów i aktywnie uczestniczą we współrządzeniu.

- Wysoka dostępność do usług kulturalnych, sportu i do miejsc wypoczynku sprzyja zdrowemu stylowi życia.

- Miasto jest ważnym ośrodkiem gospodarczym, w którym rozwijają się różnorodne, (co do wielkości i branży) podmioty, ale w sposób nieuciążliwy dla środowiska. Dominującą funkcją jest działalność produkcyjna i usługowa.

- Zagospodarowanie przestrzenne miasta zapewnia ogólny ład estetyczny i funkcjonalny, w tym wykształcone w rejonie historycznego śródmieścia centrum oraz spójny system zieleni, chronionego krajobrazu i terenów rekreacyjnych.

Cel szczegółowy zakłada: Środowisko naturalne odnowione i skutecznie chronione:

Działanie (1.14): Rozwijanie świadomości ekologicznej przy uwzględnieniu Regionalnego Centrum Edukacji Ekologicznej jako koordynatora.

Działanie (1.15.): Spełnienie wymogów programu „Zdrowe Miasto”.

3. Baza oraz zasoby edukacyjne w Lubaniu, powiecie lubańskim i subregionie jeleniogórskim.

3.1. Zgromadzenie danych o jednostkach prowadzących edukację ekologiczną.

Dane zgromadzone zostały przy wykorzystaniu:

- raportów o stanie miasta Lubania,
- stron internetowych miasta Lubania,
- stron internetowych Starostwa Powiatowego w Lubaniu,
- danych zawartych w Programie Edukacji Ekologicznej dla Dolnego Śląska (Rozdział 2.),
- danych własnych Regionalnego Centrum Edukacji Ekologicznej O/MiPBP w Lubaniu,
- danych Trójnarodowej Sieci Edukacji Ekologicznej Saksonia – Północne Czechy-Dolny Śląsk.

3.1.1. Edukacja ekologiczna prowadzona w szkołach i placówkach opiekuńczo-wychowawczych.

Edukacja ekologiczna na Ziemi Lubańskiej jest prowadzona na poziomie wychowania przedszkolnego, edukacji w szkołach podstawowych, gimnazjalnych i ponadgimna-

zjalnych, specjalnych ośrodkach szkolno-wychowawczych i Warsztatach Terapii Zajęciowej.

Działania edukacyjne realizowane są poprzez:

- proponowane lub autorskie programy edukacji ekologicznej, tematykę zawartą w programach poszczególnych przedmiotów,
- uczestnictwo w programach i projektach przygotowanych przez organizacje pozarządowe,
- uczestnictwo w programie Lubańska Wiosna Ekologiczna,
- uczestnictwo w programach lokalnych np.: Einstein – „Każdy ma w sobie ukryty potencjał”,
- akcje i działania incydentalne.

Edukacja ekologiczna w szkołach i placówkach opiekuńczo-wychowawczych realizowana jest najczęściej w formie:

- zajęć lekcyjnych,
- konkursów,
- wystaw, gazetek, ulotek itp.,
- zajęć terenowych.

Najczęściej edukacja ekologiczna jest, niestety realizowana w sposób schematyczny, polegający na przekazywaniu wiedzy, braku ukazywania przyczyn a nie likwidacji skutków, kształcenie bez zmiany postaw i nawyków. Często jeszcze zdarza się, że odpowiedzialnością za edukację ekologiczną, a szczególnie kształtowanie postaw tzw. proekologicznych, obarcza się tylko nauczycieli przedmiotów przyrodniczych, stąd brak faktycznej międzyprzedmiotowej edukacji ekologicznej. Ścieżki międzyprzedmiotowe, w tym prozdrowotną, ekologiczną i regionalną, utrzymał np.: Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych im. Kombatantów Ziemi Lubańskiej w Lubaniu.

Znacznie trudniej przebiega realizacja zadań edukacji dla zrównoważonego rozwoju w ramach Dekady Edukacji dla Zrównoważonego Rozwoju ONZ. Zagadnienia zrównoważonego rozwoju są ujmowane tylko w niewielu programach i to zasadniczych szkół zawodowych.

Szkoły w Lubaniu i powiecie lubańskim w większości otwarte są na oferty zewnętrzne i inicjatywy edukacyjne.

Do głównych należą:

- autorski program lokalnego działania Lubańska Wiosna Ekologiczna,
- lokalny program ochrony środowiska i gospodarki odpadami „Rady na odpady”,
- program edukacji recyklingowej („Reba”),
- program edukacji leśnej społeczeństwa,
- program edukacyjny „Bocian” (PTTP pro Natura),
- program edukacyjny „Zaadoptuj rzekę” i „Ryby mają głos” (Klub „Gaja”),
- akcja „Sprzątanie świata”,
- kampania Europejski Tydzień Zrównoważonego Transportu i Europejski Dzień bez Samochodu”.

3.1.2. Edukacja ekologiczna prowadzona w jednostkach zarządzających obszarami cennymi przyrodniczo, obszarami chronionymi i leśnymi.

Placówki oświatowe i opiekuńczo-wychowawcze oraz mieszkańcy Lubania i powiatu lubańskiego mogą korzystać z oferty edukacyjnej jednostek zarządzających obszarami cennymi przyrodniczo, obszarami chronionymi i leśnymi, działających w subregionie jeleniogórskim.

Należą do nich;

- Karkonoski Park Narodowy;
- Karkonoskie Centrum Edukacji Ekologicznej;
- Domek Myśliwski – Ośrodek Edukacyjny KPN,
- Muzeum Przyrodnicze w Jeleniej Górze,
- Dolnośląski Zespół Parków Krajobrazowych – Ośrodek w Sobieszowie,
- Park Krajobrazowy Doliny Bobru,
- Park Krajobrazowy „Chełmy”,
- Nadleśnictwo Świeradów,
- Leśny Kompleks Promocyjny „Sudety Zachodnie”,
- Koordynacyjne Centrum Edukacji i Promocji Przyrodniczo-Leśnej w Nadleśnictwie Świeradów,
- Leśny Bank Genów w Kostrzycy,
- Nadleśnictwo Bolesławiec,
- Nadleśnictwo Lwówek,
- Nadleśnictwo Pieńsk,
- Nadleśnictwo Ruszów,
- Nadleśnictwo Szklarska Poręba.

3.1.4. Edukacja ekologiczna prowadzona przez organizacje pozarządowe.

W Lubaniu i powiecie lubańskim są aktywnie działające organizacje, które w swoim statucie i zakresie działań mają wpisaną edukację ekologiczną.

Należą do nich:

- PTTK O/Pogórze Izerskie (Komisja Ochrony Przyrody, Lubański Klub Ekologiczny „Agenda 21”),
- Polskie Towarzystwo Schronisk Młodzieżowych Oddział Łużycki w Lubaniu,
- Południowo-Zachodnie Forum Samorządu Terytorialnego „Pogranicze” w Lubaniu,
- Związek Harcerstwa Polskiego, KH ZHP w Lubaniu
- Krąg Instruktorów i Starszyny Harcerskiej „Korzenie” w Lubaniu,
- Stowarzyszenie Lokalnej Grupy Działania - Partnerstwo Izerskie,
- LGD Fundacja Partnerstwo Izerskie Bogactwem Trójgranicza,
- Dolnośląska Izba Rolnicza /Rada Powiatowa,
- WTZ przy Oddziale TPD w Lubaniu,
- Związek Gmin „Kwisa”,
- Grupa Rolników Ekologicznych „Pogranicza Dolnośląskiego”,
- Fundacja Wolne Inicjatywy Edukacyjne – Stacja Edukacji Ekologicznej w Czerniawie - Zdroju,
- Z Regionalnym Centrum Edukacji Ekologicznej w Lubaniu współpracuje Towarzystwo Ochrony Przyrody i Krajobrazu „Topik” w Zgorzelcu.

3.1.5. Edukacja ekologiczna nieformalna i mimowolna prowadzona przez inne podmioty.

Edukacja ekologiczna prowadzona jest za pośrednictwem wydawanych czasopism edukacyjnych na Dolnym Śląsku.

Do najważniejszych należą:

- kierowane do nauczycieli – „Aura”,
- specjalistyczne – „Sudety”, „Ekonatura”

- samorządowe – „Panorama Dolnośląska”,
- turystyczne – „Turysta Dolnośląski”, „Na szlaku”,
- organizacji ekologicznych – „Zielona Planeta”, „Zielony Region”, „Kropla”,
- strony tematyczne w dolnośląskich gazetach codziennych – Słowo Polskie Gazeta Wrocławska, Gazeta Wyborcza, Gazeta Wojewódzka,
- pisma lokalne – Ziemia Lubańska, „Echa izerskie” (kwartalnik „Stowarzyszenia LGD Partnerstwo Izerskie”).

Niebagatelną rolę w edukacji ekologicznej mimowolnej odgrywają media. Edukacja ekologiczna zajmuje ważne miejsce w wydaniach telewizji lokalnych – TV Łużyce, TVK Komsat. Często gośćmi w Lubaniu i powiecie są reporterzy TVP Info, TVP Wrocław, Polsat Muzycznego Radia.

Ogólnodostępne w skali globalnej są strony internetowe:

- miast:
  - Lubań - www.luban.pl;
  - Leśna – www.lesna.pl;
  - Olszyna- www.olszyna.pl;
  - Świeradów-Zdrój – www.swieradowzdroj.pl;
- gmin wiejskich:
  - Lubań- www.luban.ug.gov.pl;
  - Platerówka- www.platerowka.gmina.bip.net.pl;
  - Siekierczyn- www.siekierczyn.pl;
- powiatu lubańskiego: www.powiatluban.pl;
- Związku Gmin „Kwisa”: www.kwisa.pl;
- Regionalnego Centrum Edukacji Ekologicznej: www.eko.luban.com.pl;
- Luban24: www.luban24.pl;
- dwutygodnika Ziemia Lubańska: www.zl.pl;
- LKP „Sudety Zachodnie”: www.lkpsudety.eu;
- P-ZFST „Pogranicze”- www.pogranicze-csb.home.pl;

Na uwagę zasługuje funkcjonowanie Trójnarodowej Sieci Edukacji Ekologicznej, której biuro kontaktowe na Dolnym Śląsku prowadzi P-ZFST „Pogranicze” w Lubaniu.

3.2. Ośrodki edukacji ekologicznej.

Najważniejszymi ośrodkami edukacji ekologicznej dla miasta Lubań i powiatu lubańskiego są:

1. Regionalne Centrum Edukacji Ekologicznej Oddział Miejskiej i Powiatowej Biblioteki Publicznej w Lubaniu, które obejmuje swoim działaniem obszar powiatu lubańskiego, Nadleśnictwa Świeradów i Obszar Związku Gmin ”Kwisa”.
2. Koordynacyjne Centrum Edukacji i Promocji Przyrodniczo - Leśnej Nadleśnictwa Świeradów,
3. Karkonoskie Centrum Edukacji Ekologicznej w Szklarskiej Porębie, Z Regionalnym Centrum Edukacji Ekologicznej w Lubaniu współpracuje Miejskie Centrum Edukacji Ekologicznej w Bolesławcu.

3.3. System finansowania edukacji ekologicznej i edukacji dla zrównoważonego rozwoju.

Podstawowym źródłem finansowania zadań z zakresu edukacji ekologicznej na poziomie lokalnym, z chwilą likwidacji w 2010 roku Gminnych i Powiatowych Funduszy Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, są budżety gmin oraz powiatu.

Na poziomie regionalnym nadal pozostają środki Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej we Wrocławiu.

Uzupełnieniem są środki pochodzące z innych funduszy celowych oraz środki własne realizatorów edukacji.

W powiecie lubańskim na działania Regionalnego Centrum Edukacji Ekologicznej przekazywane są środki z budżetu Gminy Miejskiej Lubań i powiatu lubańskiego. Na program ochrony środowiska i gospodarki odpadami „Rady na odpady” przekazuje środki Gmina Wiejska Lubań. Pozostałe gminy nie wspierają swoimi środkami działań RCEE. Na program edukacyjny Lubańska Wiosna Ekologiczna pozyskiwane są środki z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej we Wrocławiu.

4. SWOT.

4.1. Mocne i słabe strony, szanse i zagrożenia.

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> • Wartościowe zasoby przyrodnicze. • Korzystne warunki bioklimatu (lecnicze właściwości klimatu) i bogate zasoby wód podziemnych o wysokiej jakości (w tym wód leczniczych i mineralnych). • Atrakcyjny układ środowiska naturalnego i atrakcyjne elementy środowiska przyrodniczego (objęte ochroną). • Znaczny areal obszarów leśnych. • Rozmaitość tras turystycznych, szlaków rowerowych, ścieżek edukacyjnych. • Postęp w segregowaniu odpadów komunalnych. • Prowadzenie akcji dotyczących popularyzacji wiedzy z zakresu prawidłowej gospodarki odpadami. • Wsparcie edukacji ekologicznej przez instytucje i organizacje lokalne. - Działalność ośrodka edukacji ekologicznej i edukacji przyrodniczo-leśnej. • Organizacja działań edukacji ekologicznej na zasadzie procesu edukacyjnego zgodnie z lokalnymi programami. • Organizacja konkursów ekologicznych. • Opracowanie pierwszej w Polsce lokalnej „Strategii edukacji dla zrównoważonego rozwoju, Lubań 2008-2014”. 	<ul style="list-style-type: none"> • Niedostateczne korzystanie z zasobów przyrodniczych zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju. • Zanieczyszczenie wód powierzchniowych (rzeki Kwisy i jej dorzecza). • Degradacja krajobrazu (zaśmiecanie i tworzenie „dzikich wysypisk”) • Brak lub niewielka liczba form konserwatorskiej ochrony przyrody w niektórych gminach. „Boom” władz lokalnych na duże elektrownie wiatrowe na obszarach do tego nieodpowiednich. • Zanieczyszczanie obszarów leśnych wyrzucanymi nielegalnie odpadami. • Zbyt mała liczba oznakowanych ścieżek edukacyjnych. Częste niszczenie oznakowań istniejących. • Zbyt mała liczba zajęć terenowych z wykorzystaniem bazy Centrum Utylizacji Odpadów Gmin Łużyckich w Lubaniu, Oczyszczalni ścieków i kotłowni na słomę PEC w Lubaniu. • Zmniejszająca się liczba uczestniczących w działaniach edukacji ekologicznej szkół z terenu miasta Lubań. • Zbyt mała liczba nauczycieli z placówek w Lubaniu uczestniczących nieodpłatnie w programach i projektach

<ul style="list-style-type: none"> • Dobry potencjał ludzki posiadający wiedzę specjalistyczną i praktyczną. • Wydawane publikacje o regionie wykorzystywane w promocji przyrodniczej i edukacji. • Realizowane projekty i programy edukacyjne dla różnych grup społeczności lokalnej. • Duże zaangażowanie władz samorządowych w popularyzację wiedzy ekologicznej. • Transgraniczne powiązanie edukacji ekologicznej. 	<p>szkoleniowych edukacji ekologicznej i edukacji dla zrównoważonego rozwoju.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Duże zaangażowanie nauczycieli, ale często tylko wówczas, gdy zdobywają stopnie awansu zawodowego. • Ograniczona zdolność wydawnicza nowych pozycji promujących bioregion. • Niedostateczne przygotowanie warsztatowe nauczycieli, szczególnie w zakresie edukacji dla zrównoważonego rozwoju. • Zbyt niskie nakłady z budżetu niektórych gmin na edukację ekologiczną.
--	--

Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> • Dostępność środków WFOŚiGW na realizację projektów i programów edukacji ekologicznej. • Dostępność funduszy unijnych i dla organizacji pozarządowych na realizację projektów i programów edukacji ekologicznej. • Wzrost akceptacji społecznej dla działań zrównoważonego rozwoju. • Wiodąca rola miasta Lubań jako lokalnego ośrodka edukacji ekologicznej i edukacji dla zrównoważonego rozwoju. • Rosnące zaangażowanie placówek oświatowych w mniejszych miejscowościach i gminach powiatu lubańskiego w edukację ekologiczną i edukację dla zrównoważonego rozwoju. • Lepsze wykorzystanie potencjału przyrodniczo-kulturowego Ziemi Lubańskiej. • Uzupełnienie bazy pomocy naukowych i sprzętu w placówkach opiekuńczo-wychowawczych i oświatowych. • Wzrost absolwentów szkół ponadgimnazjalnych wybierających kierunki studiów związane z ochroną środowiska, ekologią, turystyką itp. • Promocja zdrowego stylu życia. • Rozwój gospodarstw ekologicznych i agroturystycznych. 	<ul style="list-style-type: none"> • Nadal niewystarczająca świadomość ekologiczna mieszkańców. • Skomplikowane procedury ubiegania się o środki pomocowe i dotacje na realizację projektów i programów edukacji ekologicznej. • Konkurencja innych ośrodków i regionów w pozyskiwaniu kapitału zewnętrznego. • Nadal niewystarczająca świadomość ekologiczna mieszkańców. • Brak nawyków codziennych zachowań wśród społeczności lokalnej. • Źle zorganizowana turystyka szkodząca walorom środowiska (zadeptywanie, niszczenie). • Nieprawidłowe korzystanie z zasobów i walorów środowiska (nielegalna wycinka drzew, dzikie wysypiska).

4.2. Analiza SWOT.

Najważniejszym atutem dla rozwoju różnorodnych form edukacji ekologicznej i edukacji dla zrównoważonego rozwoju są lokalne zasoby przyrodnicze, często unikatowe w skali kraju, i sąsiedztwo obszarów Leśnego Kompleksu Promocyjnego „Sudety zachodnie” oraz Karkonoskiego Parku Narodowego. Istotną rolę promującą, wspierającą i aktywizującą spełniają funkcjonujące na Ziemi Lubańskiej specjalistyczne ośrodki edukacji ekologicznej: Regionalne Centrum Edukacji Ekologicznej O/MiPBP w Lubaniu i Koordynacyjne Centrum Edukacji i Promocji Przyrodniczo-Leśnej w Nadleśnictwie Świeradów oraz wspierające je organizacje pozarządowe i inne jednostki edukacji ekologicznej funkcjonujące w subregionie jeleniogórskim. Dużą rolę w realizacji zadań edukacji ekologicznej i edukacji dla zrównoważonego rozwoju odgrywają współpracujący ze sobą członkowie trójnarodowej Sieci Edukacji Ekologicznej Saksonia-Czechy Północne-Dolny Śląsk.

Potrzebą jest uczestnictwo w zadaniach lokalnego systemu edukacji ekologicznej i edukacji dla zrównoważonego rozwoju wszystkich placówek oświatowych i opiekuńczo-wychowawczych w Lubaniu i powiecie lubańskim. Tworzenie bogatszego zaplecza edukacyjnego w tym m. innymi: rozwoju gospodarstw ekologicznych i agroturystycznych, produktu lokalnego, ścieżek przyrodniczych (przyrody ożywionej, przyrody nieożywionej, leśnych itp.).

Słabą stroną jest zbyt małe lub żadne zaangażowanie środków budżetu niektórych gmin np.: w realizacji programu „Rady na odpady”, w którym aktywnie uczestniczą placówki oświatowe z obszaru tych gmin.

Problem stanowi też zbyt restrykcyjne podejście do realizacji zadań nauczycieli, kosztem aktywizowania ich i uczniów w działania proekologiczne, co sprowadza się w efekcie do werbalizacji i stacjonarności edukacji przyrodniczej, środowiskowej, ekologicznej i dla zrównoważonego rozwoju na zasadzie „nauka o przyrodzie i środowisku bez bezpośredniego kontaktu z nimi”.

5. Cele programu oraz ich realizacja.

5.1. Cele i przesłanie programu.

Cele i działania wynikające z programu powinny przynieść konkretne zmiany na korzyść w obszarze świadomości i wiedzy ekologicznej, wykorzystania zasobów, współpracy, wymiany doświadczeń i dialogu społecznego. Z uwagi na specyfikę tak społeczną, jak i środowiskową województwa dolnośląskiego, sformułowane zostały trzy główne cele Programu Edukacji Ekologicznej dla Dolnego Śląska:

- I. Rozwój świadomości ekologicznej mieszkańców dolnego Śląska.
- II. System stałej współpracy międzysektorowej i dialogu społecznego.
- III. Racjonalne wykorzystanie i rozwój bazy służącej powszechnej edukacji ekologicznej.

Cele powyższe, w odniesieniu do realiów Ziemi Lubańskiej, winny brzmieć następująco:

- I. Rozwój świadomości ekologicznej i zasad zrównoważonego rozwoju mieszkańców miasta Lubania i powiatu lubańskiego.
- II. Doskonalenie stałej współpracy międzysektorowej oraz dialogu społecznego lokalnego i transgranicznego.

III. Racjonalne wykorzystanie i dalszy rozwój bazy służącej powszechnej edukacji ekologicznej i edukacji dla zrównoważonego rozwoju.

Cele te są spójne z celami wyznaczonymi w Strategii Edukacji dla Zrównoważonego Rozwoju, Lubań 2008-2014, które przyjęto do realizacji:

Cel nadrzędny: Społeczność lokalna Lubania i powiatu lubańskiego posiada wiedzę i umiejętności oraz postępuje zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju, nabywając kompetencje w dziedzinie kształtowania przyszłości.

Cel główny: Zrównoważony rozwój środowiska lokalnego Lubania i powiatu lubańskiego poprzez systematyczną i wieloaspektową edukację dla zrównoważonego rozwoju.

Cele szczegółowe:

1. Środowisko lokalne wyposażone w wiedzę i umiejętności odnoszące się do zasad zrównoważonego rozwoju.
2. Środowisko lokalne postępujące zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju.
3. Systematyczna i wieloaspektowa edukacja dla zrównoważonego rozwoju.
4. Miasto Lubań jako znaczący ośrodek edukacji dla zrównoważonego rozwoju w regionie

5.2. Plan działań.

Działania	Zadania
1. Kształtowanie i rozwijanie świadomości ekologicznej oraz zasad zrównoważonego rozwoju u dzieci, młodzieży i dorosłych.	-wdrażanie, promowanie i tworzenie: -projektów i programów edukacyjnych: szkolnych, międzyszkolnych, regionalnych, krajowych, transgranicznych, -kampanii lokalnych, krajowych, europejskich, -opracowywanie i proponowanie spójnej oferty edukacyjnej, -organizacja konkursów o tematyce ekologicznej i regionalnej, -prowadzenie zajęć terenowych;
2. Tworzenie szerokiej i urozmaiconej w formie propozycji edukacji obywatelskiej, ekologicznej i dla zrównoważonego rozwoju.	-organizacja konferencji, seminariów, sesji stacjonarnych i terenowych, warsztatów, wystaw itp.;
3. Kontynuacja edukacji ekologicznej i edukacji dla zrównoważonego rozwoju w aspekcie formalnym	-zapewnienie ciągłości procesu edukacyjnego w placówkach oświatowo – wychowawczych miasta Lubań i powiatu lubańskiego: przedszkolach, szkołach podstawowych, szkołach gimnazjalnych, szkołach ponadgimnazjalnych i innych);
4. Poszerzanie wiedzy ekologicznej, zasad zrównoważonego rozwoju i problemów edukacji leśnej nauczycieli.	-szkolenia, -warsztaty terenowe, -sesje i seminaria terenowe w bioregionie;
5. Doskonalenie partnerskiej współpracy organizacji pozarządowych służącej rozwijaniu aktywności społecznej, wrażliwości przy-	-współtworzenie lokalnej bazy danych, -organizowanie wspólnych projektów edukacyjnych na zasadzie współpartnerstwa, -przygotowywanie we współpracy materiałów edukacyjnych;

rodniczej i środowiskowej.	
6. Kontynuowanie współpracy z lokalnymi środkami przekazu oraz siecią globalną dla rozwoju komunikacji społecznej dla potrzeb edukacji ekologicznej i zrównoważonego rozwoju.	-przygotowywanie komunikatów, artykułów i felietonów, -poszerzanie zawartości funkcjonujących oraz tworzenie nowych stron internetowych związanych z działalnością edukacyjną i realizacją projektów oraz programów;
7. Uczestnictwo w indywidualnej ochronie środowiska i gospodarce odpadami realizowane w gospodarstwach domowych poprzez zaangażowanie w działania programowe edukacji ekologicznej i dla zrównoważonego rozwoju. Prowadzenie zintegrowanej edukacji dotyczącej gospodarki odpadami.	-kontynuowanie długofalowego programu edukacyjnego ochrony środowiska i gospodarki odpadami, -realizacja projektów edukacyjnych dotyczących gospodarki odpadami we współpracy z różnymi partnerami, -współpraca z samorządami w zakresie realizacji edukacji dotyczącej gospodarki odpadami;
8. Kontynuowanie działań uświadamiających konieczność tworzenia i ochrony obszarów cennych przyrodniczo.	-przygotowywanie, artykułów i felietonów, -wyszukiwanie i opracowywanie informacji, -przygotowywanie map, folderów tematycznych, tablic informacyjnych, ulotek itp.,
9. Rozwijanie świadomości ekologicznej, szerzenie idei i zasad zrównoważonego rozwoju poprzez realizację edukacji ekologicznej i dla zrównoważonego rozwoju w aspekcie nieformalnym.	-kontynuowanie działalności Regionalnego Centrum Edukacji Ekologicznej w Lubaniu jako koordynatora lokalnego, -kontynuowanie działalności Koordynacyjnego Centrum Edukacji i Promocji Przyrodniczo-Leśnej w Nadleśnictwie Świeradów;
10. Identyfikacja i znakowanie obiektów przyrody o szczególnych walorach oraz obiektów kultury.	-przygotowywanie kart paszportowych i opisów, dokumentacji fotograficznej, graficznej, filmowej, -przygotowywanie map, folderów, tablic itp.;
11. Uzupełnianie wyposażenia bazy w sprzęt i pomoce potrzebne do prowadzenia edukacji ekologicznej i dla zrównoważonego rozwoju	-planowanie w projektach środków na wzbogacanie w sprzęt, pomoce naukowe i inne wyposażenie, -tworzenie sal bądź kącików tematycznych np. w szkołach, ośrodkach edukacji, nadleśnictwach (opracowywanie specjalistycznej oferty edukacyjnej);
12. Tworzenie i wykorzystanie infrastruktury wspierającej i dopełniającej edukację ekologiczną, przyrodniczą i środowiskową (ście-	-przygotowywanie materiałów edukacyjnych do nowych ścieżek, -korzystanie z istniejącej już infrastruktury, -uzupełnianie i naprawianie elementów uszkodzonych, -organizowanie rajdów pieszych i rowerowych, imprez

żki przyrodnicze, leśne i dydaktyczne, szlaki turystyczne, punkty obserwacyjne itp.).	turystyczno-sportowych, wędrówek po bioregionie lokalnych i transgranicznych;
13. Opracowanie materiałów edukacyjnych i publikacji o zasobach przyrodniczych, historycznych i kulturowych regionu.	-aktualizacja istniejących i opracowywanie nowych artykułów, publikacji, wydawnictw itp., -opracowywanie materiałów dydaktycznych i metodycznych do istniejących i tworzonych ścieżek przyrodniczych (przyrody ożywionej, przyrody nieożywionej, leśnych , krajoznawczych itp.);
14. Wspieranie działań gospodarstw agroturystycznych i ekologicznych na potrzeby edukacji ekologicznej i dla zrównoważonego rozwoju.	-przystosowywanie wybranych gospodarstw do prowadzenia zajęć edukacyjnych np. warsztaty plastyczne, ceramiczne, produkty lokalne, -przygotowywanie informacji o możliwości skorzystania z oferty gospodarstw, -edukacja ekologiczna, regionalna i dla zrównoważonego rozwoju osób zajmujących się agroturystyką;
15. Zapewnienie środków finansowych.	-sięganie po środki finansowe z różnych źródeł, -zachęcanie do wsparcia przez samorzady lokalne, WFOŚiGW i inne.

Partnerzy:

Władze samorządowe, nadleśnictwa, KPN, DZPK, szkoły, placówki opiekuńczo-wychowawcze, placówki edukacji ekologicznej, edukacji leśnej, kultury, organizacje pozarządowe, lokalni przedsiębiorcy, rolnicy i osoby prywatne.

Odbiorcy działań:

Mieszkańcy Gminy Miejskiej Lubań i powiatu lubańskiego oraz przybysze i turyści. Uczestnicy poszczególnych działań, jednocześnie jako odbiorcy. Widzowie lokalnych telewizji i czytelnicy lokalnych czasopism, internauci.

5.3. Zadania priorytetowe na lata 2010-2015 najbardziej istotne z punktu widzenia programu oraz znowelizowanej Polityki Ekologicznej Państwa na lata 2009-2013 z uwzględnieniem perspektywy do roku 2016.

„Podnoszenie świadomości ekologicznej społeczeństwa zgodnie z zasadą „myśl globalnie, działaj lokalnie” prowadzącą do:

- proekologicznych zachowań konsumenckich zgodnych z zasadą zrównoważonego rozwoju,
- prośrodowiskowych nawyków i pobudzenia odpowiedzialności za stan środowiska,
- organizowanie akcji lokalnych służących ochronie środowiska.

Kierunki działań:

- doskonalenie metod udostępniania informacji o środowisku i jego ochronie przez wszystkie instytucje publiczne,

- rozwój szkolnej edukacji w zakresie ochrony środowiska, dostępu do informacji o środowisku oraz kształtowanie zachowań zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju (akcje, szkolenia dla nauczycieli i szkół),
- ściślejsza niż dotychczas współpraca z dziennikarzami w zakresie edukacji ekologicznej wszystkich grup społecznych – większe niż dotąd zaangażowanie funduszy ekologicznych,
- stosowanie metod skutecznej ochrony cennych przyrodniczo zadrzewień przydrożnych oraz terenów zieleni miejskiej,

Tematyka edukacyjna:

- zachowanie bogatej różnorodności biologicznej na poziomie wewnątrzgatunkowym (genetycznym), gatunkowym oraz ponadgatunkowym (ekosystemowym) wraz z umożliwieniem zrównoważonego rozwoju gospodarczego, który w sposób niekonfliktowy współistnieje z różnorodnością biologiczną,
- racjonalne użytkowanie zasobów leśnych przez kształtowanie ich właściwej struktury gatunkowej i wiekowej z zachowaniem bogactwa biologicznego, co oznacza rozwijanie idei trwale zrównoważonej i wielofunkcyjnej gospodarki leśnej,
- utrzymanie i powiększanie retencji wody na terenach sztucznie osuszonych i z obniżoną wilgotnością,
- program restytucji jodły w Sudetach oraz ochrony i restytucji cisa w Polsce,
- oszczędność wody na cele przemysłowe i konsumpcyjne,
- promowanie produktów ekologicznych,
- promowanie i ochrona dziedzictwa geologicznego.

W priorytetach ekologicznych Programu Ochrony Środowiska i Planie Gospodarki odpadami dla powiatu lubańskiego na lata 2009-2012 wskazano: „Priorytet 7 – Wykształcenie w społeczności lokalnej nawyków kultury ekologicznej oraz poczucia odpowiedzialności za stan i ochronę środowiska” poprzez główne kierunki działań: „edukację ekologiczną w szkolnictwie; edukację ekologiczną dorosłych”.

6. Zarządzanie i monitoring programu.

Podstawowym warunkiem realizacji *Programu Edukacji Ekologicznej i Edukacji dla Zrównoważonego Rozwoju dla Gminy Miejskiej Lubań i powiatu lubańskiego* jest powszechna akceptacja zawartego w niej przesłania oraz głównych celów.

Skuteczną realizację Programu umożliwi:

1. Przyjęcie *Programu Edukacji Ekologicznej i Edukacji dla Zrównoważonego Rozwoju dla Gminy Miejskiej Lubań i powiatu lubańskiego* jako dokumentu określającego kierunki rozwoju edukacji ekologicznej i edukacji dla zrównoważonego rozwoju realizowanego w Gminie Miejskiej Lubań i powiecie lubańskim.
2. Rozpowszechnienie i promocja treści zawartych w *Programie Edukacji Ekologicznej i Edukacji dla Zrównoważonego Rozwoju dla Gminy Miejskiej Lubań i powiatu lubańskiego* poprzez umieszczenie ich na stronach internetowych BIP wszystkich gmin powiatu lubańskiego, Starostwa Powiatowego i ośrodków edukacji ekologicznej działających w powie-

- cie oraz przekazanie programu w formie drukowanej do wszystkich placówek oświatowych i opiekuńczo-wychowawczych, właściwych instytucji i organizacji pozarządowych.
3. Dalsze zapewnienie środków finansowych do realizacji zadań edukacji ekologicznej i edukacji dla zrównoważonego rozwoju w mieście Lubań, gminach i powiecie.
  4. Koordynacja prac na rzecz realizacji programu sprawowana przez: Wydział Ochrony Środowiska i Gospodarki Przestrzennej Urzędu Miasta Lubań, Wydział Środowiska i Rolnictwa Starostwa Powiatowego w Lubaniu.
  5. Kontynuowanie ścisłej współpracy z właściwymi instytucjami i organizacjami pozarządowymi.
  6. Wewnętrzna ocena realizacji programu sprawowana przez Urząd Miasta Lubań i Starostwo Powiatowe, które rozpatrują okresowe sprawozdania, weryfikują zadania i stosowne instrumenty oraz przygotowują raport wraz z wnioskami dotyczącymi aktualizacji programu na konferencję oceniającą.
  7. Społeczna ocena, weryfikacja i aktualizacja programu dokonywana podczas konferencji organizowanej, co dwa lata, najpóźniej do 15 czerwca w danym roku. Jest to jednocześnie Sesja Młodych Ekologów, Radnych Rady Miejskiej Lubania, Radnych Rady Powiatu Lubaniańskiego z udziałem:
    - przedstawicieli społeczności szkolnych,
    - naczelników odpowiednich wydziałów Urzędu Miasta Lubań i Starostwa Powiatowego w Lubaniu,
    - przedstawicieli gmin
    - przedstawicieli organizacji pozarządowych współuczestniczących w realizacji programu,
    - przedstawicieli jednostek i instytucji istotnych dla procesu realizacji programu w mieście Lubań i powiecie lubańskim.
  8. Upowszechnianie informacji wśród społeczności lokalnej o postępie i efektach edukacji ekologicznej i edukacji dla zrównoważonego rozwoju za pomocą wszelkich dostępnych kanałów komunikacji społecznej (prasowej, telewizyjnej, elektronicznej, spotkań środowiskowych).
  9. Przeprowadzanie badań dla lepszej oceny realizacji zadań programu (ankiety, sondaże, analizy).
  10. Stosowanie wskaźnikowego systemu monitorowania pozwalającego na sprawdzenie osiągniętych rezultatów na podstawie zebranych danych liczbowych od odpowiednich instytucji i organizacji.

6.1. Wskaźnikowy system monitorowania Programu.

Cel	Wskaźniki	Źródła informacji
I. Rozwój świadomości ekologicznej i zasad zrównoważonego rozwoju mieszkańców miasta Lubania i powiatu lubańskiego	<ul style="list-style-type: none"> • Nakłady przeznaczone na edukację ekologiczną i dla zrównoważonego rozwoju przez gminy, powiat, WFOŚiGW. 	Urzędy gmin, Starostwo powiatowe,
	<ul style="list-style-type: none"> • Liczba osób korzystających z działań ośrodków edukacji ekologicznej i przyrodniczo-leśnej. 	Urzędy Gmin, Starostwo Powiatowe, Centra edukacyjne, Placówki oświatowe i opiekuńczo-wychowawcze.
	<ul style="list-style-type: none"> • Ilość gminnych i powiatowych programów edukacji 	Urzędy Gmin, Starostwo Powiatowe,

	ekologicznej.	
	<ul style="list-style-type: none"> • Ilość programów edukacyjnych o różnym zasięgu oraz ilość ich odbiorców. 	Placówki, Organizacje pozarządowe, Ośrodki edukacji
	<ul style="list-style-type: none"> • Funkcjonujący system łatwo dostępnej informacji o stanie środowiska. 	WIOŚ, Starostwo Powiatowe, Urzędy gmin,
	<ul style="list-style-type: none"> • Ilość i zasięg lokalnych i regionalnych wydarzeń edukacyjnych (wystawy, konkursy, prelekcje, imprezy itp.) 	Urzędy gmin, Starostwo Powiatowe, Ośrodki edukacji, Organizacje pozarządowe,
	<ul style="list-style-type: none"> • Nakłady wydawnictw poświęconych edukacji ekologicznej, przyrodniczej, leśnej. • 	Urzędy gmin, Starostwo Powiatowe, Ośrodki edukacji, Organizacje pozarządowe,
II. Doskonalenie stałej współpracy międzysektorowej oraz dialogu społecznego lokalnego i transgranicznego.	<ul style="list-style-type: none"> • Ilość konferencji, warsztatów, wymiany doświadczeń, seminariów poświęconych edukacji ekologicznej i dla zrównoważonego rozwoju. • 	Centra edukacji, Organizacje pozarządowe, Placówki oświatowe.
	<ul style="list-style-type: none"> • Dane o działaniach w zakresie edukacji ekologicznej i dla zrównoważonego rozwoju. • 	Centra edukacji, Organizacje pozarządowe, Placówki oświatowe,
III. Racjonalne wykorzystanie i rozwój bazy służącej powszechnej edukacji ekologicznej.	<ul style="list-style-type: none"> • Nakłady na działania ośrodków edukacji ekologicznej, przyrodniczo-leśnej oraz ich wyposażenie. 	Urzędy Gmin, Starostwo Powiatowe, Centra edukacyjne,
	<ul style="list-style-type: none"> • Ilość ścieżek przyrodniczych, leśnych i in. 	Centra edukacji, Nadleśnictwa, Organizacje pozarządowe,
	<ul style="list-style-type: none"> • Ilość i jakość szkoleń podnoszących kwalifikacje osób prowadzących edukację ekologiczną, dla zrównoważonego rozwoju, leśną. 	Centra edukacji, Organizacje pozarządowe.

Zaprezentowana forma zarządzania i monitoringu Programu Edukacji Ekologicznej i Edukacji dla Zrównoważonego Rozwoju dla Gminy Miejskiej Lubań i powiatu lubańskiego jest oparta na:

- systematycznym i ciągłym monitoringu etapu wykonawczego;
- uspołecznieniu procesu edukacyjnego i apolitycznym traktowaniu go przez zmieniające się władze samorządowe;
- dostosowywaniu działań do zmieniających się uwarunkowań i ich systematycznym aktualizowaniu;

Pozwala ona zapewnić pożądaną efektywność realizacji wyznaczonych celów Programu.

BIBLIOGRAFIA

1. Druga polityka ekologiczna państwa, MŚ, Warszawa kwiecień 2000, (materiał powielony).
2. Górka K., Poskrobko B., Radecki W., Ochrona środowiska. Problemy społeczne, ekonomiczne, prawne, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 1998.
3. Górka K., Poskrobko B., Radecki W., Ochrona środowiska. Problemy społeczne, ekonomiczne, prawne, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2001.
- Narodowy Program Edukacji Ekologicznej, Ministerstwo Środowiska Warszawa, luty 2001 (materiał powielony).
4. Narodowa Strategia Edukacji Ekologicznej, Przez edukację do zrównoważonego rozwoju, Warszawa 1999 (materiał powielony).
5. Polityka ekologiczna państwa, URM, Warszawa 1991 (materiał powielony).
6. Polityka Ekologiczna Państwa w latach 2009-2012 z perspektywą do roku 2016, Ministerstwo Środowiska 2008 (materiał powielony).
7. Program Edukacji Ekologicznej dla Dolnego Śląska, Wrocław, listopad 2005.
8. Program Ochrony Środowiska i Plan Gospodarki Odpadami dla powiatu lubańskiego, Lubań 2009.
9. Program Ochrony Środowiska i Plan Gospodarki Odpadami Gminy Miejskiej Lubań, Lubań 2004.
10. Program zrównoważonego rozwoju i ochrony środowiska województwa dolnośląskiego, Urząd Marszałkowski, Wrocław 2002.
11. Regionalny Program Edukacji Ekologicznej dla Doliny Baryczy, Milicz 2008,
12. Strategia Edukacji dla Zrównoważonego Rozwoju, Lubań 2008-2014, Lubań czerwiec 2008.
13. Wojewódzki Program Ochrony Środowiska Województwa Dolnośląskiego na lata 2008-2011 z uwzględnieniem lat 2012-2015, Wrocław, 2008 r. (Aktualizacja 2009)